

» Pripravila: Dr. Simona Kostanjšek Brglez, ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta

KULTURNA DEDIŠČINA

UMETNOST
ZA
TURIZEM

Prispevek je nastal v okviru projekta Umetnost za turizem. Umetnostnozgodovinske vsebine kot podlaga razvoju trajnostnega turizma Vzhodne Slovenije, ki ga sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS in Evropski sklad za regionalni razvoj, ter v okviru raziskovalnega programa Slovenska umetnostna identiteta v evropskem okviru (PG-0061), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Kapela sv. Ane v Kovači vasi

Kapela stoji na zasebnem zemljišču v naselju Kovača vas. **Čprav je posvečena sv. Ani**, Marijini materi in Jezusovi stari materi, ki ji je v Sloveniji posvečenih okrog 70 cerkva, v kapeli ni njene podobe.

Oltarna slika prikazuje sv. Marijo z Detetom, ki pa je zaradi portretnih značilnosti obeh upodobljencev nekaj posebnega v slovenskem prostoru.

V virih in literaturi se pogosto pojavlja podatek, da je dala »po župnijski kroniki« leta 1771 kapelo postaviti **Ana Attems**. V župnijski kroniki župnije Slovenska Bistrica, v kateri so pomembnejši dogodki zapisani po kronološkem vrstnem redu, za to leto in tudi za nekaj let prej in pozneje tega podatka ni. V bistriški veji rodbine Attems ženske po imenu Ana, ki bi živela v obdobju postavitve kapele, ne zasledimo, čeprav je ime v družini pogosto (npr. mama Ignaza Marije je bila Ana Marija; sestra, pri

kateri je živel po materini smrti, pa je bila Marija Ana, medtem ko je bila njegova edina preživela hči Henrieta Šarlota).

Legenda o kapeli

Kljub vsemu pa je zanimiva legenda, ki kroži o kapeli, in sicer naj bi grofica po imenu Ana med ježo v Kovači vasi padla s konja. Ker je padec preživela oziroma se pri tem ni poškodovala, je dala v zahvalo na mestu padca postaviti kapelo.

Baročna arhitektura in oprema

Kapela je baročna arhitektura z zaobljenimi vogali in polkrožnimi stenskim nišami. V notranjščini so stene okrašene s štukirano ornamentiko s cofki. Posebna vrednost je še ohranjen prvotni baročni tlak iz pohorskega marmorja. Kot sporoča napis na steni nasproti oltarja, je bila kapela zgrajena leta 1771, prenovljena pa leta 1862. Takrat je bila prizidana lesena vhodna lopa z lesenim zvonikom. Kasneje je bila lesena lopa nadomeščena z zidano.

Ob baročni arhitekturi je ohranjena tudi baročna oprema. Izstopata predvsem slika v originalnem rokokojskem okvirju in leseni rokokojski svečniki – po

Mati Božja z Detetom, Kovača vas, 3. četrtina 18. stol.

slogu sodeč je oboje iz približno istega časa kot kapela, in sicer iz poznih šestdesetih ali iz sedemdesetih let 18. stoletja.

Domneva o oltarni sliki

Glede na dejstvo, da je kapela posvečena sv. Ani, upravičeno domnevamo, da je bila slika – gre za baročni tip božjepotne Matere Božje – prinesena od drugod. Kljub »novi« podobi, ki je morala nadomestiti prvotno, pa je kapela obdržala stari patroninij. Patroninije cerkva in

kapel so namreč spreminjali le v izjemnih primerih.

Oltarna slika v kapeli je nekaj posebnega zato, ker gre za upodobitev Marije Terezije kot Matere Božje. S to temo se je podrobno ukvarjala **dr. Ana Lavrič**, ki je prva opozorila na podobe Marije, ki jih je mogoče povezati s podobo cesarice Marije Terezije. Njena študija pa je predstavljala osnovo, da je bilo mogoče tudi sliko iz Kovače vasi umestiti med ta nabor.

Slik, pri katerih gre za upodo-

Jožef II., delavnica M. van Maytensa (vir: Wikimedia)

bitev Matere Božje kot vladarice s krono, je v slovenski umetnosti izjemno veliko, bistveno manj pa je takih, kjer lahko Marijo povežemo s kako konkretno osebo iz preteklosti. Z vladarico Marijo Terezijo lahko začnemo te upodobitve povezovati šele v obdobju, ko je prevzela oblast v avstrijskih deželah.

Materinska vloga Marije Terezije

Marija Terezija je vladala med letoma 1740 in 1780. Rodila je 16 otrok in materinstvo je postalo osnovno načelo njenega vladanja. Kot je sama označila, je bila svojim deželam »skupna in prva mati«. Z materinskim odnosom do podrejenih dežel je pridobila izjemno priljubljenost. Njena podoba, po kateri je bilo veliko povpraševanje, se je po cesarstvu širila predvsem z majhnimi grafikami, ki so dosegle tudi nižje plasti prebivalstva. Zaradi njene materinske vloge so jo začeli

Marija Terezija, slikar iz kroga M. van Maytensa, ok. 1750 (Pokrajinski muzej Celje)

ljudje kmalu simbolno približevati Mariji.

Izrazita podobnost

Na Slovenskem je nekaj primerkov slik s podobo Marije, pri katerih je Lavričeva prepoznala portretne značilnosti in jih povezala z Marijo Terezijo. Kakor pri teh, gre tudi pri sliki v Kovači

Notranjščina kapele sv. Ane, Kovača vas

vasi za enega od tipov, ki povezuje vlogo vladarice in matere, in sicer za božjepotno Mater Božjo.

Marija v desnici drži žezlo, na glavi pa ima krono (1741 kronana z ogrsko, 1743 še s češko), ki jo pridržujeta puta, Dete pa drži zemeljsko oblo oziroma vladarsko jabolko. Opremljena sta torej z vladarskimi insignijami. Tudi njuna obleka je imenitna. Čipke, našitki in biseri na Marijini obleki spominjajo na dragocena cesaričina oblačila, oba pa imata tudi biserni ogrlici (spomnimo, da ni običajno, da bi slikarji Mariji dodajali bisere; so pa praviloma z njimi okrašene svetnice plemiškega rodu, npr. sv. Marjeta). Od običajnih podob Marije obravnavana odstopa tudi po tem, da je upodobljena kot zajetna ženska. Nazadnje velja omeniti še modni pričeški in seveda portretno podobnost. Ob primerjavi Marije

Kapela sv. Ane, Kovača vas

na sliki v Kovači vasi s portreti Marije Terezije vidimo veliko podobnost, povsem nespregledljiv pa je značilni podbradek.

Posebnost slike v Kovači vasi

Vladarica tako s postavo kot obraznimi potezami priključuje v spomin Marijo Terezijo, Dete pa prestolonaslednika. Kar torej slika iz Kovače vasi ločuje od drugih tovrstnih znanih na Slovenskem, je to, da ima portretne lastnosti tudi Dete, torej ne gre le za upodobitev Marije Terezije kot Matere Božje, ampak tudi za podobo Jožefa II. kot Jezusa.

Kapela sv. Ane je z odlokom občine Slovenska Bistrica zaščiten kot kulturni spomenik lokalnega pomena.

» Pripravil: Milan Sternad iz Makol, fotograf in strasten zbiratelj starih fotografij in razglednic domačega in okoliških krajev.

Nogometaši Makol in Majšperka okrog leta 1969

ZAKLADNICA STRAIH FOTOGRAFIJ

STARE RAZGLEDNICE

Pragersko, razglednica iz leta 1904